
4 Politické strany a jejich typologie

Snahy o **typologii** politických stran mají své počátky již v minulém století, kdy došlo k rozdělení politických stran přinejmenším na strany konzervativní a liberální. Všeobecně známé je dělení stran na levice a pravici, resp. střed, přičemž původně pravici představovaly strany monarchistické a statkářské a levice strany liberální. Další vývoj pak vedl k tomu, že jako pravicové jsou traktovány strany především konzervativní a křesťanskodemokratické a jako levicové sociálnědemokratické a komunistické.

Typologie politických stran Jeana Blondela vychází z toho, že ideologie hrají významnou roli, ať již praktickou či symbolickou, v jejich činnosti. I v odmítání jakékoliv ideologie spatřuje „ideologický“ postoj. Jeho typologie zahrnuje pět ideologicky rozdílných skupin stran:⁶

- **liberálně demokratické**, směřující spíše k demokracii než k monokracii (resp. zaujímající střední pozici) mezi rovnostářstvím a individualismem,
- **autoritativně rovnostářské** (tj. bývalé vládnoucí strany v zemích střední a východní Evropy),
- **tradiční konzervativní**, existující v zemích Třetího světa (jejich konzervatismus spočívá v tom, že odmítají změny, které by mohly vést ke ztrátě kontroly členů oligarchií nad národním bohatstvím těchto zemí),
- **populistické**, rovněž existující v Třetím světě a zdůrazňující roli státu jako prostředku, jímž má být dosaženo dalšího rozvoje společnosti a účasti občanů na správě státu,
- **individualisticko-autoritativní** (strany v zemích Třetího světa, které jsou „replikou“ evropských fašistických stran meziválečného období).

Maurice Duverger (*Les parties politiques*, 1951) považuje za základní odlišení strany kádrů (*partis de cadres*) a strany masové (*partis de masses*). Kritériem však není jen členská základna, ale i struktura a styl stranické práce. **Masová strana** věnuje velkou pozornost členství členům, kteří přinášejí finanční příspěvky do stranické pokladny a tím zajišťují její politické a volební aktivity. Příznačná je i její centralizovaná a pevná struktura. **Strana kádrů** se orientuje na významné osobnosti, jejichž jména, prestiž a konexe

⁶ BLONDEL, J. cit. dílo, s. 120–123.

jí zajišťují hlasy. Jak zdůrazňuje Duverger, to, co dosahuje masová strana počtem, dosahuje strana kádrů výběrem. Na rozdíl od masových stran mají strany kádrů decentralizovanou a volnější strukturu.

Sigmund Neumann (Modern Political Parties, 1956) dospěl k další typologii, která rozeznává politické strany individuální reprezentace a politické strany sociální integrace, resp. demokratické a totální integrace. Zatímco **strany individuální reprezentace** mají jediný cíl, a to účastnit se voleb, takže se v období mezi volbami jejich organizační struktura neprojevuje, strany sociální integrace se samozřejmě účastní volebních střetnutí, ale vedle toho usilují o vliv na všechny oblasti denního života svých členů. Toto jejich úsilí může přitom mít buď demokratický nebo nedemokratický (totální) charakter. Jako příklady této totální integrace uvádí Neumann bolševismus, fašismus a národní socialismus.

Strany totální integrace vyžadují od občanů bezpodmínečnou kapitulaci. Ruší nejen svobodu volby, ale i jakoukoli možnost koalicí a kompromisů mezi stranami. Dochází k totálnímu uchopení a vyžívání moci, akceptaci nezpochybnitelné stranické linie a monolitického řádu.

Současnou nejrozšířenější typologií je typologie **rodin politických stran**, která je založena nejen na jejich ideologicko-programových postulátech, ale i genetickém hledisku a hledisku organizačním⁷.

Jestliže **genetické hledisko** spočívá v historických podmínkách jejich vzniku, výrazem **organizačního hlediska** je jejich příslušnost do nadnárodních seskupení, ať již na úrovni Evropského parlamentu či mezinárodních organizací politických stran (viz dále).

Typologie rodin politických stran rozeznává na **levici** strany sociálnědemokratické, komunistické (radikálně levicové) a zelené a na **pravici** strany křesťanskodemokratické, konzervativní, liberální a krajně pravicové. Mimo toto zařazení představují další rodinu strany regionální a etnické.

Strany sociálnědemokratické jsou strany programově se orientující na více sektorovou ekonomiku, budování sociálního státu, demokratický socialismus, solidaritu a sociální spravedlnost. Politické strany patřící do stranické rodiny **komunistických a radikálně levicových stran** jsou nadále

⁷ ANTOSZEWSKI, A., HERBUT, R. (eds.). *Demokracie zachodnioeuropejskie. Analiza porównawcza*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 1997, s. 102–103.

programově orientovány na tradiční komunistickou ideologii. **Strany zelených** jsou politické strany programově se orientující na otázky životního prostředí. Zároveň jsou předmětem jejich zájmu problémy války a míru, ochrany lidských práv a sociální spravedlnosti.

Politické strany patřící do rodiny **křesťanskodemokratických stran** se bez ohledu na svůj název orientují nadkonfesně, prosazují sociálně tržní ekonomiku a kladou velký důraz na rodinu. Politické strany patřící do stranické rodiny **konzervativních** stran ve svém programovém zaměření zdůrazňují význam národa, silného státu, orientaci na tržní ekonomiku a podporu podnikání. Politické strany patřící do stranické rodiny **liberálních stran** zdůrazňují roli individuálních práv a svobod, zdůrazňují roli minimálního státu a podporují orientaci na tržní ekonomiku. **Krajně pravicové strany** se vyznačují nacionalismem, xenofobií, antiglobalismem, euroskepticismem. Politické strany patřící do stranické rodiny **regionálních a etnických** politických stran vystupují na obranu a prosazují zájmy konkrétního regionu či etnika.

Mezinárodních organizací sdružujících politické strany je celá řada. **Socialistická internacionála** (Socialist International) je mezinárodním sdružením sociálnědemokratických a socialistických stran. Byla založena v roce 1951. Představuje ji 152 organizací se statutem člena, pozorovatele, bratrské nebo přidružené organizace. Sídlem Socialistické internacionály je Londýn.

Liberální internacionála (Liberal International) představuje světovou federaci liberálních stran. Vznikla v roce 1947 s cílem podporovat liberalismus, individuální svobody, lidská práva, právní stát, toleranci, rovnost možností, sociální spravedlnost, svobodný obchod a tržní ekonomiku. Sdružuje 104 politických a demokratických stran ze všech kontinentů. Jejím základním programovým dokumentem je Liberální manifest přijatý v roce vzniku. Liberální internacionála sídlí v Londýně.

Mezinárodní organizací sdružující více než 80 konzervativních, křesťanskodemokratických a dalších politických stran středu a středopravicově orientovaných z více než šedesáti zemí je **Mezinárodní demokratická unie** (International Democrat Union). Vznikla v roce 1983. Představuje fórum, které umožňuje výměnu názorů na otázky politiky a organizačních záležitostí, výměnu zkušeností, zakládání kontaktů a prezentaci podporující demokracii a pravostředovou politiku v celosvětovém měřítku. Přidruženými organizacemi jsou regionální organizace žen a mládeže. Sídlem organizace je Oslo (Norsko).